

ד. השולח ביד מי שאינו מודה בעירוב, אין עירובו עירוב אפילו בעירובי הצרות (עפ"י לחם משנה).

דפים לא – לב

נה. האם אומרים 'חזקה שליה עושה שליחותו' בהלכות השונות?

אמר רב נחמן: בשל תורה אין חזקה שליה עושה שליחותו (כלומר אין סומכים עליה להקל עד שרואים שעשה). בשל סופרים חזקה שליה עושה שליחותו, כגון שאמר לשליח להניח לו עירוב – אינו צריך לוודא שעשה. ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה חזקה שליה עושה שליחותו. מבואר בסוגיא שבכלל 'שליח', כל אדם שמוטל עליו הדבר לעשותו, מניחים אנו שעשאו במשך אותו היום שנצרך לעשותו.

ישנם דברים שהכל מודים שאפשר להניח שנעשו, אף להקל בשל תורה; כגון אכילת החדש במקומות המרוחקים בחצות יום ט"ז בניסן – שודאי אין בית דין מתעצלים בהקרבת העומר. וכן חזקה אין ב"ד של כהנים עומדים מהמקדש עד שיכלו כל מעות הקינים שבשופר, וסומכים על כך מחוסרי כפרה לאכול בקדשים לערב. וכן אפשר לסמוך על חזקת חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו (בפירות שלו שנותנם לאחר, ודאי חושש הוא מלהכשילו ומתקנם מקודם. עפ"י רש"י).

א. רבנו תם פסק כרב נחמן שאין לומר חזקה זו להקל בשל תורה. וכן דעת הר"ף (רשב"א) והרמב"ם (תרומות ד,ו), שכן נראה מכמה סוגיות בגמרא, וכן נקט רב שמעיה בגמרא (וכן כתב הריטב"א בשם הגאונים. ורבנו ירוחם (יב"ח) הביא מתשובת הגאונים שהלכה כרב ששת). וכן משמע ברשב"א שנקט כדעה זו לעיקר (וכ"ה בתלמיד הרשב"א דק"ל כרב נחמן). וכן כתב ראב"ן לילך להחמיר. גם הריטב"א הסיק שראוי לחוש לפסק זה.

ודעת ר"ש הזקן מפולייא שהלכה כרב ששת להקל, שהלכה כמותו באיסורים כנגד רב נחמן. וכן הר"י והרא"ש דחו ראיות רבנו תם מסוגיות הגמרא, כי אף לרב ששת אין מסתמכים על חזקה זו אלא במקום שאם לא יעשה שליחותו יבוא המשלח (דוקא, ולא אחר. ערשב"א ושר"ר) לידי תקלת עבירה בכך שסומך עליו, אבל אם אינו סומך עליו [ולו רק לפי דעתו של השליח] – אינו עושה שליחותו ודאי, ובוהו אמרו בגטין ובחולין שאין אומרים חזקה זו לקולא. הלכך אין לנו לדחות הכלל המסור שהלכה כרב ששת באיסורין. וכן נקט רבנו ירוחם (יב"ח) לעיקר. יש מי שכתב שלפי דעה זו, אף בדינים דרבנן אין לנו מקור לומר חזקה שליה עושה שליחותו באופן שאין חשש תקלה למשלח (עפ"י חדושים ובאורים).

ב. כתבו התוס' שמעשר מינים החייבים מדרבנן נידון כשל תורה לענין חזקה זו, כיון שעיקר שם מעשר הוא מן התורה. וכתבו הרשב"א והריטב"א לשמוע מכאן לכל דין דרבנן שיש לו עיקר בדאורייתא – כדאורייתא הוא ואין לסמוך על החזקה שעושה שליחותו לרב נחמן. נ"ל שהרשב"א והריטב"א לשיטתם שאיסור תחומין אין לו עיקר בדאורייתא, אבל לפי השיטות שיש לו עיקר מהתורה, ב"ב מ"ל, הלא מבואר בסוגיא שבתחומין לדברי הכל סומכים על חזקה זו. ושמא יש לחלק בין מעשר שהוא עצמו דאורייתא רק המינים מדרבנן, ובין תחום אלפים אמה שאאמרו"ר].

ובדעת הסוברים מעשר תאנים מדאורייתא, אין הוכחה שאיסור דרבנן שיש לו עיקר מהתורה דינו כדאורייתא ואפשר שאומרים בו 'חזקה שליה עושה שליחותו' (ע' נוב"ק אה"ע ב).

ג. כתב הריטב"א לשמוע מסוגית הגמרא, שאין חילוק בין שליח חבר וכהן לעם הארץ לענין חזקה זו.

ד. יש מי שכתב שלדעת הסובר חזקה שליה עושה שליחות אף בדאורייתא, הרי זה בירור גמור ואין צריך לשאלו אפילו לכתחילה, ולדעת האומר דוקא בדרבנן – צריך לשאלו במקום האפשר, כשאר חזקות שאם אפשר לבררן בקל מבררים (עפ"י שפת אמת).

דף לב

נו. האומר לחברו: 'צא ולקט לך תאנים מתאנתי' או שקצב לו מידה ללקט – האם צריך הלה לעשר, ודאי או ספק?

האומר לחברו 'צא ולקט תאנים מתאנתי' – אוכל מהם הלה עראי, ואם בא לאכול קבע מעשרם בתורת ודאי, שהרי בעל הבית לא ידע כמה ליקט וודאי לא עישר עליו.
'מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי' – מעשרם דמאי (מפריש מעשר ראשון ועני ואוכלם בעצמו כדין פירות דמאי – אם בא לאכול אכילת קבע. עפ"י רש"י. ומשמע מלשונו שאינו מפריש תרומה גדולה, וכל דיני דמאי עליו).
ודוקא כשבעל הבית עם הארץ, אבל אם הוא חבר – אוכל הלה ואין צריך לעשר, שחזקה אין החבר מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו ובודאי עישר עליו. דברי רבי. רשב"ג אומר: בחבר – צריך לעשר (ודאי) לפי שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. ופירשו מחלוקתם בחבר שאמר לעם הארץ ללקוט, וחבר אחר שומעו; רבי סבר אותו חבר אוכל וא"צ לעשר, שודאי בעל הפירות עישר שלא מן המוקף ('איסורא קלילא') כדי שלא להכשיל את עם הארץ באכילת טבלו ('איסורא רבה'). ורשב"ג סבר צריך לעשר, כי נוח לו לחבר שיעשה עם הארץ איסור גדול והוא עצמו אפילו איסור קל לא יעשה [אבל חבר שאמר לחבר – לדברי הכל צריך לעשר, שודאי לא עישרו הבעלים שלא מן המוקף].
הלכה כרבי (רמב"ם מעשר י"ו ור"י קורקוס שם). ומבואר שאין להימנע מלתרום שלא מן המוקף כדי למנוע מכשול (ע' חו"ב).
יש אומרים שהדברים אמורים במעשר אבל לא בתרומה גדולה מפני שעם הארץ לא נחשד עליה וא"כ החבר אינו חושש להרימה. ויש חולקים (ע' רדב"ז שם).
דיני עשיית חטא קל כדי להציל אחר מאיסור חמור – נתבאר בשבת ד.

דפים לב – לג

נו. הנותן את עירובו באילן, האם עירובו עירוב אם לאו?

הנותן עירובו באילן, למעלה משלשה טפחים מהקרקע; מבואר בסוגיא שלדברי חכמים הסוברים שגזרו על שבות בין השמשות – אין עירובו עירוב שהרי אינו ראוי ליטלו ולאכלו בכניסת שבת (עכ"פ כשלא היה האדם על האילן בכניסת שבת ונתכוין לשבות למטה. ע' בפירוש הר' יהונתן וא"ו קלד). ולדברי רבי שלא גזרו בין השמשות, ונתכוין לשבות למעלה – הרי הוא ועירובו במקום אחד וכשר. ואם נתכוין לשבות למטה, תלוי הדבר; –
אם מקום שבינתו ברשות היחיד – עירובו עירוב, שהרי יכול ליטול עירובו מן האילן ולהביאו אליו. ואם שבינתו ברשות הרבים, והאילן גבוה עשרה ורחב ארבעה (שדינו רשות היחיד); אם הניח העירוב למטה מעשרה – עירובו עירוב. ואם למעלה מעשרה – אין עירובו עירוב. והעמידו (על פי דברי רבא) באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר והאילן נוטה ונמשך מעיקרו חוץ לד' אמות, אבל בתוך עיבורה של עיר